

Тамара Марусик (Чернівці)

УЧИТЕЛЬ, НАСТАВНИК, ПОРАДНИК

Не кожному у житті так поталанило, як мені. Не кожному випала щаслива нагода – знайомство і тісна співпраця, хоча й на відстані, з відомим не лише в Україні Науковцем з великої літери, організатором історичної науки в Україні і просто порядною й надзвичайно інтелігентною людиною професором Станіславом Владиславовичем Кульчицьким. Як одна мить промайнули двадцять років творчих, людських стосунків наукового керівника і здобувача наукового ступеня кандидата наук, наукового консультанта і докторантки.

Двадцять років – це мало чи багато? З погляду тривалості свідомого життя – це багато, спілкування у часовому вимірі – мало, а набутого, завдяки порадам, настановам і рекомендаціям, досвіду – вистачить на усе життя.

Восени 1987 р. я вперше переступила поріг знаного лише з історичної літератури та розповідей колег Інституту історії АН України. Маючи вже певний досвід роботи, вирішила зосередити увагу на підготовці та написанні кандидатської дисертації. За отриманою у Чернівцях рекомендацією звернулася з проханням наукового керівництва дисертаційним дослідженням до С.В.Кульчицького. Пригадую, як, піднявшись на шостий поверх, підійшла до дверей відділу історії України 20–30-х років ХХ ст. і довго не наважувалась відчинити їх, бо усвідомлювала, що опинилася у самому центрі історичної науки і зараз побачу одного із її творців. Нарешті – хтось із співробітників допоміг мені і я опинилася у кімнаті, де під вікном, за столом, майже вцент закладеним паперами, працював симпатичний чоловік, який, побачивши мене, щиро посміхнувся. І ця добра посмішка, якась внутрішня сила, що притягувала до себе людей, допомогла мені перебороти страх, який скував мене перед входом до відділу, з яким і досі тісно співпрацюю.

Дізнавшись про причину мого приходу, Станіслав Владиславович витягнув із кишені маленький записник, погортав його і, подивившись на мене примруженими очима, сказав: «Ну що ж, симпатична дівчино, Ви у списку моїх здобувачів будете тринадцятою. Ви вірити у прикмети?» Так вперше доля звела мене з С.В.Кульчицьким, який зрозумів актуальність запропонованої мною теми і складність вивчення джерел з даної проблеми. Отримавши «благословення» самого Кульчицького, окрилена повернулася додому, дивуючись поєднанню у цій непересічній особистості серйозності та розвинутого почуття гумору.

Звісно, цифра тринадцять лише додала мені сил та енергії для роботи над дисертацією. Незважаючи на зайнятість на роботі, мені вдалося за три з половиною роки завершити написання дисертації, захист якої відбувся у спеціалізованій вченій раді Інституту історії АН УРСР під головуванням покійного вже Юрія Юрійовича Кондуфора за два дні до Всенародного референдуму, 29 листопада 1991 р. Варто пригадати, що творилося тоді в

українському суспільстві. Союз розпався, Україна незалежна, більшість наукових інституцій, та й ВАК СРСР свою роботу у Москві уже згортав. У Києві лише йшлося про його відкриття. І у цей складний, досить невизначений період, коли захищена дисертація могла бути не затверджена через невизначеність ВАКУ, Станіслав Владиславович радить мені їхати до Москви з рекомендаційним листом. Лише дещо пізніше я усвідомила, яку неоцінену допомогу і слушну пораду надав мені Станіслав Владиславович, коли дізналася, що у деяких дисертантів документи, відправлені поштою, загубилися.

Нерідко трапляється, що після захисту втрачається зв'язок із науковим керівником. Однак Станіслав Владиславович не та людина, яка забуває своїх учнів. Розуміючи, що до віддалених від Києва вищих навчальних закладів наукові публікації, друковані у видавництві Інституту історії, доходили не завжди, до кожного мого приїзду Станіслав Владиславович готував необхідну літературу з актуальних питань історії України. У новому кабінеті, який зайняв С.Кульчицький, обійнявши посаду заступника директора Інституту історії України НАН України, одна з полицок, що надзвичайно приємно для мене, призначалася для студентів-істориків Чернівецького університету. Це є свідченням того, що С.Кульчицький не потонув з головою у своїх паперах, як це нерідко бувало в академічних інституціях, а розумів, що для роботи у вищому навчальному закладі, де вирує студентське життя, необхідна навчальна і наукова література. Робота тут значно важча, адже потрібно не лише писати, а передавати свої знання студентам і на прикладах героїчного минулого України виховувати молоде покоління.

Завжди приємно виходити з кабінету, який уже став для мене рідним, із книжками, збірниками статей працівників Інституту та збірниками документів, лівова частка з яких якщо ж не належить перу Станіслава Владиславовича, то він є їх науковим редактором чи рецензентом.

Звісно, коли у 1999 р. мені було запропоновано вступити до докторантури Чернівецького університету, сумнівів не було щодо наукового консультанта, яким і став Станіслав Владиславович. Як відомо, навчання у докторантурі передбачає наявність наукового консультанта з оплатою консультування лише у тому випадку, якщо консультант працює у даній установі. Зателефонувавши Станіславу Владиславовичу, я виклала своє прохання щодо його згоди на наукове консультування моєї докторської дисертації, одночасно зазначивши, що це може відбуватися лише на безоплатній основі. Ні на хвилину не замислюючись, Станіслав Владиславович погодився і відразу направив в університет листа, в якому йшлося про згоду на безкоштовне консультування. Це викликало в мене не просто повагу до надзвичайно зайнятої як адміністративною, так і науковою роботою людини, яка більшу частину доби працює як не у своєму кабінеті, то перебуває у наукових відрядженнях, а захоплення його особистістю.

Кожна зустріч зі Станіславом Владиславовичем збагачує мене, вчить тонкого розуміння людей, приносить приємні й корисні хвилини спілкування, адже саме природа обдарувала його цим важливим талантом.

Незважаючи на неодноразові запрошення приїхати до Чернівців, Станіслав Владиславович приїхав в університет лише у серпні 2002 р., коли в його стінах проводився V Конгрес Міжнародної асоціації українців. Я у цей час завершувала написання докторської дисертації. За цих три дні Станіслав Владиславович не лише зумів виступити зі змістовною доповіддю, здійснити керівництво роботою круглого столу, а й повністю «відшліфувати» мою дисертацію, що дало мені змогу вчасно її захистити.

Неодноразово із захопленням слухала його виступи на III, IV і V Конгресах МАУ, міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, круглих столах. І мене завжди дивувала глибина його думки, тверезість мислення, уміння не лише відстоювати свою позицію, а й подавати власну інтерпретацію (повірте, це не легко для історика, який народився, навчався і досяг вершин у роки панування радянського тоталітарного режиму). Напевно, саме тому професор Станіслав Владиславович Кульчицький є однією із найавторитетніших історичних постатей, яка крізь призму сучасного бачення виявляє та коментує, розкриває та роз'яснює, аналізує та доводить, з'ясовує та суттєво доповнює найскладніші питання історичного минулого та проблеми України.

Коли Станіслав Владиславович дізнався, що мене призначено на посаду проректора Чернівецького національного університету, він зателефонував мені зі словами: «Я надзвичайно радий і гордий за свою ученицю. Тепер серед моїх учнів є й наш проректор».

Сьогодні з гордістю можу сказати, що «я належу до наукової школи С.Кульчицького», багатогранній постаті якого поряд з великим розумом і величезною ерудицією притаманні щира доброта і скромність, привітність і небачена працездатність, почуття міри і делікатності, такту і ввічливості, гуманності та толерантності.

І звісно, за все, чого я досягла у житті, завдячую не просто учителеві, наставнику, пораднику, а насамперед порядній, високоінтелектуальній людині – професору Станіславу Кульчицькому.